

HIJ STAAT!

Verhalen uit het turnleven van Hans van Zetten

Lidewey van Noord & Marijn de Vries

Hij staat!

Verhalen uit het turnleven van Hans van Zetten

INSIDE

© 2020 Lidewey van Noord & Marijn de Vries
Omslagbeeld: Hollandse Hoogte
Omslagontwerp: Loudmouth, Utrecht
Binnenwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 4331 2
ISBN 978 90 488 4332 9 (e-book)
NUR 489

www.overamstel.com

OVERAMSTEL
uitgevers

Inside is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoord	7
Inleiding	11
Epke Zonderland (1986)	15
Huib van Zetten (1925-2007) en Jopie van Zetten-Hoogendam (1930-2019)	31
Marianne van Zetten (1952-1980)	51
Cor Smulders (1948) en Ans van Gerwen (1951)	89
Monique (1962) en Ingrid Bolleboom (1964)	101
Cees Langeveld (1956)	129
Márta (1942) en Béla Károlyi (1942)	139
Verona van de Leur (1985)	161
Yuri van Gelder (1983)	203
Sanne (1991) en Lieke Wevers (1991)	233
Epiloog: Op weg naar Tokio	251
Nawoord door Hans van Zetten	257
Nederlandse deelnemers Olympische Spelen	287
Innovatieve elementen uit Nederland in de Code of Points 2017-2020	293
Winnaars van nationale sportprijzen	297
Bronnen	298

Voorwoord

Toen ik zeven jaar was, deed ik voor het eerst mee aan de Nederlandse Kampioenschappen turnen. Ik kom uit een echte turnfamilie: mijn ouders turnden allebei, en mijn broers Herre en Johan en mijn zus Geeske ook. Het begon eigenlijk al bij mijn opa. Die liep op zijn handen over de nok van het dak van de boerderij. Ik ben de jongste, en zo lang ik me kan herinneren stonden er turntoestellen bij ons in de achtertuin. Turnen was toen al mijn leven.

De avond na die Nederlandse Kampioenschappen zaten we met z'n allen voor de buis. Niet omdat we hoopten dat we zelf op tv zouden komen, maar om onze voorbeelden in de turnsport op televisie te zien. Natuurlijk hoorden we – ook toen al, in 1993 – de stem van Hans van Zetten uit de speakers komen. Sinds die avond is Hans voor mij onlosmakelijk verbonden met turnen.

Voor veel mensen in Nederland kwam de echte kennis-making met Hans een stuk later, tijdens de zomer van 2012. In de jaren voor de Olympische Spelen in Londen had hij mijn oefeningen al talloze malen voorzien van commentaar, maar hij moet toen beseft hebben dat er iets bijzonders aan het gebeuren was terwijl ik mijn oefening uitvoerde. Zijn enthousiasme en emotie kwamen in de loop van de oefening steeds meer naar de voorgrond, zodat alle kijkers op

het moment dat ik landde wisten dat er zojuist iets unieks was gebeurd.

Er is in mijn ogen geen andere journalist zo betrokken als hij. Voor aanvang van elke wedstrijd zoekt hij me op om te vragen hoe het gaat. Wat de strategie gaat worden en wat voor oefening ik van plan ben te gaan doen. Zodra ik afwijk van mijn geplande oefening, weet hij dat dat noodgedwongen moet zijn en kan hij dat direct uitleggen in zijn commentaar.

Ik heb wel eens naast Hans mogen zitten terwijl hij aan het werk was tijdens een wereldkampioenschap. Hij heeft dan een megadik dossier bij zich, met allerlei feiten over de turnsport die teruggaan tot ver voor mijn tijd. Hij weet precies waar de informatie staat die hij op een bepaald moment nodig heeft en je hoort het meteen in zijn commentaar. Omdat de turnsport een enorme ontwikkeling heeft doorgemaakt in de afgelopen decennia geeft dit een mooie aanvulling op de wedstrijd.

Maar wat Hans écht uniek maakt, is dat hij het turnen ook voor de leek begrijpelijk kan maken. Het is lastig om het turnen te begrijpen, het is een heel technische sport. Foutjes kun je als ongeofende kijker niet zomaar zien. Daar is uitleg bij nodig. Dat doet Hans op zo'n toegankelijke manier dat iedereen thuis op de bank het snapt. Hetzelfde doet hij met de ingewikkelde puntentelling.

Het gevaar is dat je je als commentator verliest in de techniek en de complexe regelgeving. Hans doet het tegenover-

gestelde: hij verplaatst zich in de kijker en verwoordt alles zo eenvoudig mogelijk. Eigenlijk voert ook hij tijdens elke wedstrijd een uiterst complexe oefening uit, en wel met zoveel kennis, inlevingsvermogen en souplesse dat bijna niemand doorheeft dat wat hij doet razend knap is.

Epke Zonderland

Inleiding

Het appartement van Hans van Zetten doet denken aan een museum. Aan alle wanden hangen tekeningen en schilderijen; op tafeltjes, kasten en in vensterbanken staan foto's en andere memorabilia: medailles, bekers, penningen.

Hans toont zijn huiskamer, keuken en hal, want, zo zegt hij: 'Als je mij wilt leren kennen, dan kan ik je het beste mijn herinneringen laten zien.' De rondleiding begint in de lichte woonkamer, bij de boekenkast, met een bewerkt doosje met medailles. Geërfd van zijn moeder, die onlangs is overleden op een dag die ze zelf had uitgekozen. De tijd heeft de glans van de medailles geveegd, maar Hans pakt ze liefdevol op, draait ze stuk voor stuk even om, om voor- en achterkant te bekijken.

Op het eerste oog hebben de museumstukken niets anders gemeen dan dat ze bij hun eigenaar warme herinneringen of gedachten oproepen. Voor het raam aan de voorkant van het appartement, in het volle licht, staat een beeldje van een lieflijke balletdanseres. Het ene been sierlijk geheven; Hans roemt het prachtig uitgestrekte voetje. 'Maar één ding klopt er niet,' vervolgt hij. 'Dat standbeen. Te ver ingedraaid.'

Iets verderop, aan een muur: een wild schilderij van een man die met elk been op een galopperend paard staat en drie andere paarden ment. Een scène van de poesta, de grote

laagvlakte in het oosten van Hongarije. 'In het hotel waar ik verbleef tijdens de WK turnen in Debrecen in 2002 was een kleine galerie, en daar hing dit schilderij,' vertelt Hans. 'Ik heb het gekocht als herinnering.'

In de hal meer schilderijen en tekeningen van turnsters en danseressen, en vier lange, met veel precisie geschilderde zijden doeken uit China. Ze hebben allemaal een andere tint en horen toch bij elkaar; ze verbeelden de vier jaargetijden, het universele beeld van verandering en van de onuitputtelijke kracht van de natuur, die elke lente weer opstaat uit de dood.

Sierlijkheid, beweging, precisie, kracht. Langzaam maar zeker wordt duidelijk dat de museumstukken méér gemeen hebben dan een liefhebbende eigenaar.

En dan, tegen het einde van de rondleiding, raakt de bezoeker even in de war. Twee schilderijen met een clown; twee verdwaalde mannen in wijd tenue tussen alle sierlijke vrouwen. Het is niet zomaar een clown, zo blijkt, maar de wereldberoemde uit Rusland afkomstige Oleg Popov. De clown doet alsof hij dom is maar is dat eigenlijk niet en verenigt zo humor en tragiek. Hangt hij daarom in het museum? De bezoeker blijkt iets over het hoofd te hebben gezien. Je moet de wereld beschouwen door de ogen van Hans om te kunnen zien dat Popov juist heel goed tussen paardenmensen, elegante turnsters en balletdanseressen past: 'Clowns communiceren met mimiek en beweging, zonder woorden.'

Dat moet de kern zijn, de bron van Hans' fascinatie voor

turnen: de bewondering voor wie zich zonder woorden weet uit te drukken, voor wie communiceert met het lichaam. Die diepe liefde voor het menselijk lichaam in beweging, dat is waar uiteindelijk alles samenkomt. Het menselijk lichaam spreekt een universele taal die door andere mensen – en door poestapaarden – kan worden begrepen. Hoe beter je het lichaam traint in het spreken van die taal, hoe preciezer je je kunt uitdrukken.

En dat is precies wat ook de kunstwerken in dit museum doen: zonder woorden een verhaal vertellen, dat verhaal belichamen, tastbaar maken.

Dit zijn de verhalen achter de dierbaarste stukken uit de collectie van Hans. Verhalen die niemand kent; verhalen die zijn vergeten; verhalen die sommigen kennen, maar dan in andere versies. Ze bieden een inkijkje in wat zich de laatste zeventig jaar heeft afgespeeld in de turnwereld, en dus in het leven van Hans, dat onlosmakelijk met die turnwereld is verbonden. Hij was erbij: eerst als turner, daarna als coach en vervolgens als journalist en commentator.

Hans speelde lang een rol op de achtergrond, maar sinds zijn legendarische commentaar bij de gouden rekstokoefening van Epke Zonderland op de Olympische Spelen van 2012 geniet hij bekendheid bij een breder publiek. En die bekendheid wil hij graag benutten om zijn passie voor turnen op nóg meer mensen over te dragen. 'Het is vreselijk dat er geen historisch besef in onze sport zit,' zegt Hans als we

in 2019 aan dit boek beginnen. 'Helemaal niets. Niemand weet wie deze mensen zijn.'

Dit boek brengt daar verandering in.

Epke Zonderland (1986)

‘De komende minuut gaat het leven van Epke Zonderland veranderen. Wij zitten op het puntje van onze stoel...’ Maar wat nog niet wist toen hij op 7 augustus 2012 op de Olympische Spelen van Londen die woorden uitsprak, was dat die komende minuut ook zijn leven zou veranderen. Vóór die minuut was zijn naam vooral bekend in de turnwereld, en bij de liefhebbers die het turnen trouw volgden. Na die minuut wilde heel Nederland hem beter leren kennen. Het olympisch goud van Epke was zo’n hoogtepunt – in de turngeschiedenis, in Hans’ leven – dat dit boek wel met dat verhaal móét beginnen.

De sportzomer van 2012 brengt aanvankelijk weinig spektakel. Het EK-optreden van het Nederlands elftal is teleurstellend en in de Ronde van Frankrijk komen de Nederlandse wielrenners er niet aan te pas. Maar Hans heeft hoop: de Olympische Spelen in Londen kunnen deze sportzomer nog redden, met dank aan één man: Epke Zonderland.

Een rekstokoefening is opgebouwd uit tien elementen: negen aan de rekstok plus de afsprong. In zijn laatste wereldbekerwedstrijden heeft Epke de ultieme combinatie van drie vluchtelementen getoond en laten zien dat hij ook de zeven overige elementen tot in de puntjes beheerst. Met die

drie vluchtelementen is de moeilijkheidsgraad van Epkes voorgenomen olympische oefening 7,90 punten, en dat is precies dezelfde moeilijkheidsgraad als die van de oefening van Zou Kai, de heersend olympisch en wereldkampioen uit China.

De uitvoering moet dus het verschil gaan maken; Epke moet ook op netheid trainen. Zeker omdat de straffen voor slordigheden in de uitvoering na de Spelen van Peking fors zijn verhoogd. Een foutje dat in Peking 0,1 punt kostte, zorgt in Londen voor een aftrek van 0,3 punt.

Het olympische turnevenement wordt gehouden in de North Greenwich Arena, waar Epke in 2009 zilver won op de WK, een prestatie die hem de titel Sportman van het Jaar 2009 opleverde. Hans kent de arena dus al. Hij heeft geluk: de commentaarpositie die hij de komende elf dagen mag innemen, bevindt zich midden voor de turnvloer. De rekstok staat op slechts 25 meter van zijn stoeltje en hij heeft ook goed zicht op de andere toestellen. Hans zet zijn stoel op de goede hoogte, verkent vast de kortste route naar het toilet, het mediacentrum en de mixed zone, de plek waar journalisten en sporters elkaar treffen voor interviews, en test zijn apparatuur.

Op zaterdag 28 juli start het olympisch turntoernooi met de kwalificatiewedstrijden, waaraan 98 olympiërs meedoen. Die dag wordt bepaald welke acht landenteams de finale turnen, welke 24 individuele turners om de meerkamptitel

mogen strijden en welke acht turners zich plaatsen voor de zes toestelfinales.

Epke doet mee op twee toestellen: rekstok en brug. Loting bepaalt dat hij als eerste in actie komt, op de rekstok. Het is vroeg in de ochtend. Er is nog weinig publiek; hier en daar ontwaart Hans een plukje oranje. Hij zit nog een beetje onwennig op zijn commentaarpositie, is nog niet in de sfeer. Hij voelt ook wat spanning. Eerder dat jaar koos Epke er op de EK in Montpellier voor om in de kwalificatiewedstrijd zijn moeilijkste oefening te turnen, met de drie vluchtelementen op rij. Het ging fout en Epke zag zijn kans op een medaille sneuvelen. Hij moest de toestelfinale vanaf de tribune aanzien. Zal het hem deze keer wel lukken om zich bij de beste acht te plaatsen?

Epke kiest in de kwalificatiewedstrijd in Londen voor een minder risicovolle oefening, ziet Hans, met een moeilijkheidsgraad van 7,50 in plaats van 7,90. Het blijkt een verstandige beslissing; hij werkt de oefening netjes af. Niemand komt die dag nog aan zijn score van 15,966 punten en dus zal Epke tien dagen later in de finale staan.

Die ochtend turnt hij ook aan de brug met gelijke leggers. Hier moet hij zijn moeilijkste variant optimaal uitvoeren voor een finaleplaats en dat gaat niet zoals hij had gehoopt: hij moet zijn oefening aanpassen waardoor de moeilijkheidsgraad iets lager uitvalt dan gepland en de uitvoering is niet voldoende om dat goed te maken. Hij komt 0,233 punt tekort voor een finaleplek.

Als Hans zijn laatste commentaar heeft gegeven rent hij naar beneden, worstelt zich door de indrukwekkende, drukke entreehal en treft Epke en zijn coach en familie nog buiten. Iedereen is in opgewonden stemming. Hans feliciteert Epke; Epke neemt de felicitatie in ontvangst en verdwijnt daarna in de dikke stroom supporters.

Op de finale moet Hans nog tien dagen wachten, tot 7 augustus half vijf 's middags.

Inmiddels weten alle Nederlanders, of ze nu thuis zijn of op vakantie, wat er te gebeuren staat op 7 augustus: Cassina, Kovacs en Kolman zijn de nieuwe hoekschop, strafschop en buitenspel. Om de spanning nog wat op te voeren zendt de NOS de dag voor de rekstokfinale nogmaals de documentaire *Operatie Zonderland* uit.

De avond voor de finale eet Hans met enkele NOS-collega's in een Japans restaurant. 'Hoe ga je Epkes oefening becommentariëren?' vraagt iemand hem.

'Dat weet ik nog niet,' antwoordt Hans. 'Hij begint met plan A maar kan bij elk klein foutje gedwongen worden om over te stappen op plan B, dus het heeft weinig zin om vooraf teksten te bedenken.'

Alleen de openingszin, die heeft hij al wel bedacht: 'In de komende minuut gaat het leven van Epke Zonderland veranderen.' Want dat is het enige wat Hans zeker weet: of Epke nou faalt of wint, zijn leven zál veranderen.

Hans heeft tien nachten lang liggen woelen in zijn bed.

Alle momenten waarop het fout zou kunnen gaan in Epkes plan A-oefening zijn in zijn geest gepasseerd. Timing is cruciaal: een honderdste seconde te vroeg of te laat en Epkes programma valt in duigen.

Vier jaar eerder kreeg hij in Peking na zijn derde vluchtelement geen grip op de rekstok en b am, daar lag hij, op zijn rug op de mat. Daar ging zijn olympische finale. Hij stond op, trok zijn polsleertjes opnieuw strak en trok zich weer omhoog aan de rekstok om zijn oefening af te maken. Hij eindigde met een perfecte afsprong.

Wat als Epke nu weer een grote fout maakt? vraagt Hans zich af. Misschien maakt dat hem de verliezer, het veelbelovende toptalent dat het op de beslissende momenten niet waarmaakt. In Epkes plan A voor Londen zitten meer risicovolle elementen en combinaties dan in zijn oefening in Peking.

Op de dag van de finale kleedt Hans zich in een wit overhemd met rood-wit-blauwe strik. Dat is zijn traditie als er op een Europees of mondiaal turnkampioenschap een Nederlandse gymnast meedoet om de prijzen. Het geeft hem een feestelijk gevoel, op zo'n dag die zich onderscheidt van gewone dagen. Bovendien voelt hij zich op dat moment de representant ter plaatste van alle tv-kijkers thuis, van de Nederlandse fans, en die rol neemt hij serieus. Die 7de augustus heeft Hans speciaal voor Epke bretels met pompebl den aan zijn outfit toegevoegd.

In het hotel loopt Hans bij het ontbijt Herre tegen het lijf, Epkes oudste broer. Herre was zelf een verdienstelijk turner – in 2003 zelfs nationaal kampioen op de zeskamp – maar de laatste jaren is hij vooral adviseur en steun en toeverlaat van Epke. Bij elk groot kampioenschap is Herre nadrukkelijk aanwezig en hoorbaar op de tribune.

‘Wat is het plan?’ vraagt Hans bij de croissantjes.

‘Volle bak,’ antwoordt Herre. ‘Plan A.’

Hans weet wat dat betekent: Cassina-Kovacs-Kolman-Gaylord II. ‘Hangt het nog af van wat zijn concurrenten doen?’ vraagt hij. Epke komt immers pas als zesde in actie, dus hij kan eventueel minder risico nemen als zijn grootste concurrenten niet maximaal scoren.

Het antwoord van Herre is luid en duidelijk: ‘Nee.’

Ruim op tijd stapt Hans de North Greenwich Arena binnen. Er zijn die dag vier toestelfinales: balk en vloer voor vrouwen en brug en rekstok voor mannen. De rekstokfinale staat na de balkfinale gepland. Hilversum heeft besloten Epkes finale live uit te zenden.

De balkfinale loopt uit omdat de Chinese turnster Sui Lu – die zilver wint met een achterstand van 0,1 punt op haar landgenote Deng Linlin – als een kwaad prinsesje weigert haar positie in te nemen voor de prijsuitreiking. Pas als een official haar bij de arm pakt en op de plaats zet, kunnen de rekstokfinalisten de overvolle arena binnenkomen om te worden voorgesteld aan de 15.000 toeschouwers. Epke is de zesde in de rij.

Rechts van Hans zit Vlado Veljanoski, de NOS-verslaggever met wie hij sinds het WK 2005 samenwerkt op alle grote evenementen. Vlado doet de interviews, Hans het commentaar.

Hans schat in dat er meer dan zestien punten nodig zijn om deze finale een medaille te winnen. De eerste turner die erboven komt, is de Chinees Zhang Chenglong, de man die Epke in de WK-finale in Rotterdam in 2010 van de wereldtitel afhield. Hij scoort 16,266 punten. Al snel wordt hij overtroffen door zijn landgenoot Zou Kai, die 16,336 punten laat noteren. De volgende die in actie komt is Fabian Hambüchen, de Duitse wereldkampioen van 2007 en de bronzen-medaillewinnaar van Peking. Hij legt de lat nog iets hoger: 16,400 punten. Dat is sinds 10 juni 2012 het persoonlijk puntenrecord van Epke.

Om hier olympisch goud te winnen moet Epke dus niet alleen de anderen overtreffen, maar ook zichzelf. Epkes 16,400 bestond uit een D-score van 7,7 en een E-score van 8,7.* De D-score van zijn plan A-oefening is 7,9, dus als

* Sinds de introductie van de Code of Points in 2006 bestaat de eindscore van een turnoefening uit de optelsom van de D-score (Difficulty-score, ofwel moeilijkheidsgraad) en de E-score (Execution-score, ofwel uitvoering). De D-score wordt bepaald aan de hand van de waarderingen die voor oefeningen zijn opgenomen in de Code of Points. De E-score wordt als volgt bepaald: iedereen begint zijn oefening met een 10 en bij elke afwijking van het ideaalbeeld gaan er punten af: 0,3 punt aftrek voor een technische fout of stijlfout, 0,5 punt of meer voor grote fouten (zoals van de balk vallen, op de billen landen of op vloer buiten de lijnen stappen).

hij dezelfde E-score behaalt, zou een eindscore van 16,600 in theorie mogelijk moeten zijn. Maar wat is theorie waard op de Olympische Spelen?

Epke is aan de beurt. Het jurysein gaat op groen: hij moet binnen dertig seconden met zijn oefening beginnen. Hij loopt naar de rekstok, coach Daniel Knibbeler volgt. Hans zet zijn commentaar in, de emotie jaagt door zijn lijf:

‘De komende minuut gaat het leven van Epke Zonderland veranderen. Wij zitten op het puntje van onze stoel. En hij gaat aan de rekstok, in gemengde greep zoals we dat van hem gewend zijn. Gaat omhoog. Ja... doet de Endo-spreiding met een hele draai in de ellegreep, is prima. Dan de halve draai. Nú komt het, nú komt het! De drie combinaties. Daar is de... JA, de eerste! En... de tweede! En... de derde! JAWEL! Hij heeft het geflikt! Drie vluchtelementen op rij! En er ontstaat een enorme euforie hier!’

Hans komt in een roes van kijken, voelen en spreken. Zijn visueel registratiesysteem werkt op volle kracht. Geen detail ontgaat hem, ook niet de bijna-misgreep met de rechterhand na Epkes derde vluchtelement. Blij dat de combinatie Cassina-Kovacs-Kolman gelukt is, realiseert Hans zich het risico van het vierde vluchtelement in Epkes oefening, die naar de innovator Mitch Gaylord is genoemd. Na die salto boven de rekstok moet Epke in ondergreep verder en door-

gaan in reuzendraai. Dat lukte hem niet op het EK 2011 in Berlijn, flitst er door Hans heen...

'Dan de anderhalve draai in de ellegreep maar het is nog niet klaar, het is nog niet gedaan. Dít is belangrijk, nu wat nú komt! Die salto, de Gaylord II! Kan ie doorgaan? JA hij kan doorgaan! Hij heeft wel iets vertraagd maar hij gaat door en hij doet zijn hele oefening hoor! Hij gaat voor 7,9! Dan de halve draai, dan moet nog de kwast komen en is allesbeslissend nu de afsprong! De afsprong! Dubbel salto, the Flying Dutchman en... HIJ STAAT! Ik sta! Het is ongekend! Epke Zonderland heeft hier de oefening van zijn leven geturnd! Hij staat! Iedereen en ik sta ook! Ik ga helemaal uit mijn dak! Het is ongelooflijk wat Epke Zonderland hier laat zien. Hij heeft zoveel opwinding gebracht hier en hij krijgt van velen al een staande ovatie. Epke Zonderland heeft het beste gepresteerd wat ie kon, de man uit Lemmer!'

Hans heeft het gevoel dat zijn lijf explodeert, hij staat wild te gebaren in het commentaarhok, is buiten zinnen van blijdschap. Dan voelt hij een rukje aan zijn shirt. Hij kijkt naar rechts en ziet dat Vlado naar hem gebaart dat hij moet kalmeren. Die handpalmen van Vlado, dat kalmerende gebaar, het brengt Hans terug in het hier en nu. Hij gaat weer zitten en bekijkt de herhalingsbeelden op zijn monitor. De score

laat tergend lang op zich wachten. De D-score van 7,9 is een feit, maar wat wordt Epkes E-score? Na wat wel een eeuwigheid lijkt komt de verlossende eindscore in beeld: 16,533, maar liefst 0,133 punt hoger dan de score van Hambüchen!

Zhang, Zou en Hambüchen feliciteren Epke met het resultaat.

De twee rekstokfinalisten die na Epke nog in actie komen zullen hem zijn gouden medaille niet afpakken, dat weet Hans. Maar om de kijkers nog even aan de buis te kluisteren laat hij dat niet merken. Bij de titelkaart met einduitslag mag hij het eindelijk hardop zeggen: Epke Zonderland is olympisch kampioen.

De eindredacteur in Hilversum laat Hans weten dat ze tot en met de cérémonie protocolaire live blijven. Hans moet minutenlang vullen zonder aansprekende beelden. Hij roept alle jongetjes uit het land op om een turnzaal op te zoeken en vertelt over hoe hij zelf als jongetje zijn eerste reuzendraai ervoer: 'Een giga-gebeurtenis!'

Als Epke met de gouden medaille om zijn nek op het erepodium staat en in de North Greenwich Arena het Wilhelmus klinkt, springen bij Hans de tranen in de ogen.

Na de podiumceremonie stopt de live-uitzending, maar Hans moet de vloerfinale van de vrouwen nog becommentariëren voor eventuele latere uitzendingen of samenvattingen. Dat duurt drie kwartier, en dan zit het olympische turntoernooi er voor Hans op.

Zittend in dat commentaarhok, de headset nog op, denkt Hans terug aan de gouden finale van Epke. Twijfel overvalt hem: heeft hij Epkes oefening wel goed gehoord? De beelden zitten in zijn geheugen, als een film die hij keer op keer kan afspelen, maar wat heeft hij gezegd? In het begin natuurlijk die ene zin, over de minuut die het leven van Epke Zonderland zou veranderen, maar daarna? Hij weet het niet meer. Onzeker en uitgeput legt hij de headset neer en schuift zijn stoel naar achteren.

Dat blijkt nauwelijks te kunnen, want er staan vier verslaggevers in de beperkte ruimte achter hem: Luuk Blijboom van *de Telegraaf*, Alexander van Eenennaam van *AD*, Peter van Leeuwen van *ANP* en Renze Lolkema van *Leeuwarder Courant*. 'Wat heb jij gezegd?' vragen die. 'Net tijdens de oefening van Epke?'

Hans schrikt. Heeft hij iets stoms gezegd? 'Waarom willen jullie dat weten?'

'Je bent trending topic op Twitter,' luidt het antwoord van Van Eenennaam.

'Nooit van gehoord,' zegt Hans.

Hij krijgt uitleg. Langzaam groeit het besef dat de live-uitzending in het land goed ontvangen is. Terwijl hij nog op de commentaarpositie zit, komt er een telefonisch verzoek binnen voor een televisie-interview. 'Daar werk ik niet aan mee,' zegt hij. 'Epke is het beeld, ik het geluid.' Daar houdt hij aan vast; in de hectische periode die volgt doet hij zijn verhaal alleen op de radio en aan de schrijvende pers.

Epke is allang vertrokken als Hans aankomt in de entreehal. Hans treft nog wel zijn familieleden, KNGU-directeur Jaap Wals en enkele Nederlandse turncoaches. Ze delen hun blijdschap. Een cameraman van de NOS registreert de ontmoeting, maar op nadrukkelijk verzoek van Hans blijft hij buiten beeld.

Onderweg naar zijn hotel leest Hans eindelijk de talloze ontvangen sms'jes: Epke heeft iets losgemaakt in Nederland. En dat is niet zo gek. Een Nederlander die in het turnen meedoet om olympische medailles, dat was tot Peking 2008 een utopie. Met de rekstokoefening in 2012 toont Epke het ware gezicht van turnsport op het allerhoogste niveau: de ultieme beheersing van lichaam én geest. Zijn prestatie is niet alleen het resultaat van talent, maar ook van Spartaanse trainingen, een leven lang. En dat het in Peking misging, maakt het goud van Epke in Londen tot een toonbeeld van zelfvertrouwen, zelfbeheersing, vastberadenheid en moed.

's Avonds kijkt Hans in zijn hotelkamer naar de uitzending van Mart Smeets. Epke is te gast; hij ziet voor het eerst zijn oefening terug. Uit zijn gelaatsuitdrukking is duidelijk af te lezen waar het bijna misging: de rechterhand na de Kolman, het derde vluchtelement. Hans hoort zijn eigen commentaar terug en hij is gerustgesteld: de spanning spat er vanaf.

De volgende ochtend zit Hans al om halfzeven klaar op de rand van zijn hotelbed om radio-interviews te geven. Na twee uur vindt hij het mooi geweest. Hij doucht, pakt zijn spullen en gaat op weg naar het vliegveld. Op Schiphol koopt hij alle kranten.

Een maand na de Olympische Spelen krijgt Hans nog altijd e-mails van mensen die hem complimenteren met zijn commentaar bij Epkes oefening. Maar dat commentaar, dat ging helemaal vanzelf. Hans zat in een flow, een olympische droomvlucht, één met Epke. Het was de mooiste droomvlucht uit zijn turnleven.

Taalkundige Marc van Oostendorp analyseert Hans' commentaar van anderhalve minuut in zijn column voor *Neerlandistiek*, een online tijdschrift voor taal- en letterkundig onderzoek. Hij prijst de fraaie structuur van het commentaar, en wijst erop hoe Hans via zijn beschrijving van lichaamshouding commentator, publiek en turner samenbrengt:

'Aan het begin is er nog een contrast tussen de eerste twee en de laatste: *Wij zitten op het puntje van onze stoel. En hij gaat aan de rekstok.* Maar aan het eind is dat contrast ineens opgeheven. We zijn nu allemaal één, wat blijkt doordat we allemaal dezelfde houding aannemen: *HIJ STAAT! Ik sta! [...] Hij staat! Iedereen en ik sta ook!* In mijn oren zegt Van Zetten overigens in eerste instantie *ik staat*: de commentator treedt even buiten zichzelf, en beschrijft zichzelf als ware ook hij de atleet die net die prestatie geleverd heeft: de identificatie is totaal. En dan wordt ook het publiek (*iedereen*) erbij betrokken. Maar na dit extatische moment vallen meteen die drie groepen weer uit

elkaar: *ik* ga uit mijn dak, terwijl *hij* van *velen* een staande ovatie krijgt.’*

Van Oostendorp sluit zijn analyse af met de volgende observatie:

‘Helemaal aan het eind, als het iedereen duidelijk is waar Zonderland geëindigd is – op het podium van de Olympische Spelen in Londen, reveleert Van Zetten nog waar de turner eigenlijk vandaan kwam – uit Lemmer. De turner heeft niet alleen allerlei salto’s en gaylords gemaakt, niet alleen maar rondjes gedrukt, maar hij is ook omhoog geklommen, zoals iedereen ook voor hem is gaan staan. Het zijn die bewegingen omhoog in het leven die Van Zettens commentaar [tot] een klein kunstwerkje maken.’

Nadat hij een paar dagen thuis is geweest, mag Hans terug naar Londen om samen met Dione de Graaff de sluitingsceremonie van commentaar te voorzien. Een eervolle taak. Het is inmiddels de zevende keer dat Hans als commentator bij de Zomerspelen aanwezig is, maar de eerste keer dat hij de sluitingsceremonie meemaakt in het stadion. Als Dione hem de afsluiting van de live-uitzending gunt, grijpt Hans

* Marc van Oostendorp, ‘De taal van Hans van Zetten.’ Op: nederl.blogspot.com, 8 augustus 2012.

zijn kans om het belang van schoolgym onder de aandacht te brengen.

Tien dagen na Londen krijgt Hans eindelijk de gelegenheid om Epke te feliciteren. De burgemeester van Lemmer heeft hem verzocht om als presentator op te treden bij de hulding van Epke en dat doet Hans graag.

Lemmer ziet die dag zwart van de mensen. Terwijl Epke een rondvaart maakt, warmt Hans buiten zijn zicht en gehoor de duizenden Friezen op die voor het podium staan te wachten. Hij laat iedereen de oefening meebelevan en de gemengde greep, bovengreep, ondergreep en ellegreep meedoen, en de salto's en lengte-as-draaien, voor zover dat gaat met beide voeten op de vloer. Op het podium kan Hans de olympisch kampioen voor het eerst de hand schudden. Epke wordt uitgeroepen tot ereburger van Lemmer, krijgt toespraken en cadeaus en als eerbetoon voert het publiek onder leiding van Hans massaal Epkes oefening uit. Achter Hans doen Epke, vriendin Linda, vader Huite, moeder Sophie en de burgemeester gewoon mee.

De nieuwe heldenstatus van Epke wordt bevestigd op het jaarlijkse NOC*NSF Sportgala in Amsterdam. Na 2009 en 2011 wordt hij voor de derde keer uitgeroepen tot Sportman van het Jaar, waarmee hij toetreedt tot het illustere gezelschap van Pieter van den Hoogenband, Ard Schenk en Anton Geesink.

Hans mag de prijs voor Coach van het Jaar uitreiken aan Epkes coach Daniel Knibbeler. In zijn toespraak heeft Hans

onder meer aandacht voor de precaire positie van de coach, die hij zelf maar al te goed kent: 'De coach zit aan het stuur op de weg naar prestaties van de sporter. En zijn afbreukrisico is groot. Blijft de verwachte prestatie uit, dan treft de coach blaam. Bij succes zijn de medailles voor de sporter. De topcoach kent dus zijn plaats. Present als het moet, op de achtergrond als het kan.'

Die ochtend is Hans zelf ook in de prijzen gevallen. Het radioprogramma *Knooppunt Kranenburg* heeft een 'Sportverslaggever van het Jaar'-verkiezing gehouden. Hans' commentaar wint het van het commentaar van Gio Lippens bij de olympische zege van wielrenster Marianne Vos en van dat van Jeroen Grueter bij de gouden race van zwemster Ranomi Kromowidjojo.

The winner takes it all, flitst het door zijn hoofd: Epke wint olympisch goud en neemt zijn coach en commentator mee in zijn zegetocht.